

ปาฐกถาชุด “สิรินธร” ครั้งที่ ๑๘

เรื่อง

เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)

โดย

ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์

ปาฐกถาชุด “สิรินธร”
ครั้งที่ ๑๘

เรื่อง
เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)

โดย
ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์

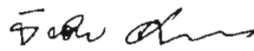
คำนำ

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เฉลิมพระอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดาฯ ขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเฉลิมฉลองศุภมงคลวโรกาสนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ก่อตั้งเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระเกียรติในสมเด็จพระบรมราชกุมารีและทำนุบำรุงส่งเสริมการศึกษาและวิจัยในวิทยาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของชนชาวไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย กิจกรรมของกองทุนนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นการให้ทุนส่งเสริมการวิจัย การให้เงินทุนอุดหนุนการพิมพ์หนังสือหรือตำราที่ทรงคุณค่า รวมตลอดทั้งจัดให้มีการแสดงปาฐกถาชุดสิรินธร อันหมายถึงปาฐกถาที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยปาฐกผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนพระราชหฤทัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเอง ทรงพระกรุณาพระราชทานปาฐกถาเรื่อง “วัดพระศรีรัตนศาสดาราม” เป็นประเดิมเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ พระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ คณะกรรมการบริหารเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้กราบเรียนเชิญศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ มาแสดงปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่ ๑๘ เรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)” ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงฟังปาฐกถาเรื่องนี้ด้วย

ปาฐกถาเรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)” ดังกล่าว เป็นปาฐกถาที่เพียบพร้อมด้วยสาระ กอปรทั้งผู้แสดงปาฐกถาก็เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในหัวข้อที่แสดงปาฐกถาเพราะได้ทำการศึกษาและสร้างผลงานในด้านนี้มาตลอดเวลาหลายสิบปี นอกจากนั้นปาฐกถาเรื่องนี้ยังเป็นปาฐกถาที่งามพร้อมทุกแง่มุม หากจะได้จัดพิมพ์ปาฐกถาดังกล่าวขึ้นเผยแพร่ ก็เห็นจะเป็นที่พอใจแก่ผู้ได้รับไว้ศึกษาโดยทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กราบเรียนขออนุญาตจาก ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ ผู้เป็นเจ้าของปาฐกถา เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งได้รับความกรุณาอนุญาต นับเป็นพระคุณอย่างสูงแก่มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเชื่อว่า ปาฐกถาเรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)” จะมีประโยชน์อำนวยการแก่ผู้สนใจใฝ่รู้โดยทั่วกัน

รองศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย สุมิตร
อธิการบดี

คำกราบบังคมทูลของอธิการบดี
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชัย สุมิตร
ในการแสดงปาฐกถาชุด “สิรินธร” ครั้งที่ ๑๘
เรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)”
โดย ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์
วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๖.๐๐ น.
ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองพระบาท

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเฉลิมพระอิสริยยศได้ฝ่าละอองพระบาทขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในกาลครั้งนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ก่อตั้งเงินทุนเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองศุภมงคลวโรกาสดังกล่าว โดยสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีมติมอบเงินประเดิมสำหรับเงินทุนนี้จำนวน ๑ ล้านบาท นับเนื่องถึงปัจจุบันมีเงินที่มีผู้บริจาคสมทบและดอกผลหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแล้ว เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๘,๖๔๗,๕๖๘.๘๖ บาท (สิบแปดล้านหกแสนสี่หมื่นเจ็ดพันห้าร้อยหกสิบแปดบาทแปดสิบกบาทแปดสตางค์)

เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระเกียรติในได้ฝ่าละอองพระบาทผู้ทรงเป็นสมเด็จพระบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของเงินทุนเพื่อการทำนุบำรุงส่งเสริมการศึกษาและวิจัยในวิทยาการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของชนชาวไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย กิจกรรมของเงินทุนนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นการให้ทุนส่งเสริมการวิจัย การให้เงินทุนอุดหนุนการพิมพ์

หนังสือหรือตำราที่ทรงคุณค่า ตลอดจนการจัดปาฐกถาชุด “สิรินธร” ปาฐกถาชุด สิรินธร ครั้งที่ ๑ ได้ฝ่าละอองพระบาทได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมา ทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง “วัดพระศรีรัตนศาสดาราม” ในโอกาสวันคล้ายวัน สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ ในโอกาสต่อมา คณะ กรรมการบริหารเงินทุนเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เรียนเชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมและศิลป- วัฒนธรรมของชนชาวไทยมาแสดงปาฐกถา

การปาฐกถาในวันนี้เป็นปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่ ๑๘ คณะกรรมการ บริหารเงินทุนเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เห็น สมควรให้กราบเรียนเชิญ ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ ซึ่งได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติว่าเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดย เฉพาะอย่างยิ่งในด้านเรือไทย มาเป็นผู้บรรยายในหัวข้อ “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สรรพวิทยาความรู้จากปาฐกถาครั้งนี้ จักอำนวยประโยชน์อย่างยิ่งแก่วงวิชาการและผู้สนใจในด้านนี้สืบไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในได้ฝ่าละออง พระบาทเป็นล้นพ้นที่ได้ฝ่าละอองพระบาทได้ทรงพระเมตตาเสด็จพระราชดำเนิน มาทรงฟังปาฐกถาชุด “สิรินธร” นี้ทุกครั้งครา แม้จะมีพระราชกรณียกิจเพิ่มพูนขึ้น หนักหนาเพียงใดก็ตาม พระมหากรุณาธิคุณและน้ำพระราชหฤทัย เยี่ยมนี้ย่อมเป็นที่ซาบซึ้ง และเป็นสิริมงคลแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและผู้มาประชุมพร้อมกันอยู่ ณ ที่นี้ ยิ่งนัก

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ขอพระราชทาน พระราชทานุญาตเบิก ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ แสดงปาฐกถาเรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)”

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ปาฐกถาชุด “สิรินธร” ครั้งที่ ๑๘
เรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)”

โดย ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์

วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบ้างของพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาตแสดงปาฐกถาชุด “สิรินธร” ครั้งที่ ๑๘ เรื่อง “เรือไทย (นาวาสถาปัตยกรรม)” ในการนี้ หากมีข้อผิดพลาดด้วยประการใด ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานอภัยด้วย ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาตใช้ถ้อยคำด้วยภาษาพูดของสามัญชน ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ในด้านนาวาสถาปัตยกรรมนั้น กล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนาวาสถาปนิก ทรงเลื่อยไม้ ต่อเรือ และทรงแล่นเรือข้ามอ่าวไทย พระองค์ท่านมีพระราชภารกิจนานัปการ แต่ทรงสละเวลาเพื่อทรงศึกษาและถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านนาวาสถาปัตยกรรมนับเป็นพระมหากษัตริย์คุณแก่นาวาสถาปัตยกรรมอย่างยิ่ง

เมื่อรับราชการอยู่นั้น พลเรือเอก หลวงศรี ประพันธ์ชัย ท่านเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นทหารเรือที่มีฝีมือในการเขียนแบบ จึงส่งไปเรียนที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬารุ่นแรก ข้าพเจ้าขอรำลึกถึงพระคุณของอาจารย์นารถ โพธิ์ประสาธ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการสอนวิชาสถาปัตยกรรมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์รุ้งแสง คอฟเฟ่นักผังเมืองและสถาปนิกชาวเบลเยียม ซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้มีปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์เกิดขึ้น สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิตปีนี้นับเป็นรุ่นที่ ๖๐ แล้ว ดึกหลังที่แสดงปาฐกถานี้

เป็นฝีมือการออกแบบของอาจารย์พระพรหมพิจิตร ส่วนตึกวิทยาศาสตร์ออกแบบโดยหลวงวิศาลศิลปกรรม กล่าวได้ว่าตึกต่างๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีสถาปนิกชั้นยอดเป็นผู้ออกแบบให้

ในเรื่องประเภทของเรือนั้น ถ้าพูดกันโดยทั่วไป ก็มีเรือพายกับเรือแจว เป็นส่วนใหญ่ เรือพายอาจพายคนเดียวหรือสองคน เรือแจวกก็แจวคนเดียว หรือแจวหัวแจวท้ายก็มี ส่วนเรือที่คนส่วนใหญ่ในสมัยนี้ ไม่รู้จักคือเรือเข็ม เป็นเรือนั่งคนเดียว ยาวประมาณ ๓ เมตร หัวแหลม ท้ายแหลม มีพาย ๒ ข้างวางบนหัวเข่า เรือเอี่ยมจิ้นเป็นเรือขนาดใหญ่ ครอบคร้วใหญ่กินอยู่หลับนอนกันบนเรือได้ และอาจมีเรือฟ่งด้วย แต่เรือเหล่านี้ไม่มีปรากฏแล้ว เป็นประวัติศาสตร์ไปเสียแล้ว ส่วนเรือที่ข้าพเจ้าชื่นชอบคือเรือบด เพราะตอนเด็กๆ ใช้เรือบดออกไปตกกุ้งกลางแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีเรือติดท้าย ซึ่งหายาก มีเครื่องกลางลำ เรือโล้ แต่ก่อนมีใช้ในพิธีต่างๆ ซึ่งอยู่บนบกแล้วโล้ไป เรือใบเป็นเรือที่ทำให้เกิดการค้นพบ เพราะใช้เดินทางไปทั่วโลก การค้นพบทวีปอเมริกาก็มาจากเรือใบ ดังนั้นเรือจึงเป็นพาหนะที่สำคัญยิ่ง แต่ก่อนไปไหนมาไหนก็ต้องไปด้วยเรือ นอกจากนั้นเรือต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดคลอง เช่น คลองปานามา ซึ่งช่วยให้ระยะทางเดินเรือใกล้เข้าไป

เรือที่ข้าพเจ้าเห็นว่าแปลกคือเรือพระร่วง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระร่วง โดยการเรียเงิน ย่าเหล ซึ่งเป็นสุนัขของพระองค์ท่านได้ออกเงินจำนวน ๑๐๐ บาท เอามาช่วยสร้างเรือพระร่วงด้วย

ในการตั้งชื่อเรือนั้น ถ้าเป็นเรือรบ จะมีชื่อเป็นชื่อจังหวัด เช่น เรือตราด เรือระยอง แต่ถ้าเป็นเรือช่วยรบ จะตั้งชื่อต่างๆ ไป ส่วนสีของเรือรบส่วนมากจะใช้สีขาว แต่ถ้าเป็นเรือพิเศษ เช่น เรือพระที่นั่งจักรีนาวิกโยธิน จะใช้สีขาว เรือจักรีนาวิกโยธินมีหัวเรือที่สวยงามมาก น่าเสียดาย เมื่อครั้งสงครามโลกที่ผ่านมา ต้องถอดเอาหัวออกไป (ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหนแล้ว) เหลือแต่เรือเปล่าๆ จึงได้มีการเปลี่ยน ชื่อเป็น เรืออ่างทอง ปัจจุบันนี้อยู่ที่แม่น้ำเจ้าพระยา

ชนชาติต่างๆ มักจะมีเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เช่น เรือคอนดูล่าที่เมืองเวนิซ เรือไทยที่ใช้ในงานพระราชพิธีต่างๆ เช่น เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ มีความงดงามถึงขนาดได้รับรางวัลระดับโลก ดังนั้น ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นอธิบดีกรมศิลปากร จึงได้มีการนำเรือทั้งหมดที่ใช้ในพระราชพิธีมาไว้ที่พิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี ณ ปากคลองบางกอกน้อย ชาติไทยเป็นชาติที่มีเรือที่งดงามมาก จึงขอเชิญชวน ให้ท่านไปเที่ยวที่พิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้เกิดความภาคภูมิใจในवासถาปัตยกรรมของไทย

นายทหารเรือที่จบหลักสูตรการต่อเรือรุ่นแรกจากประเทศอังกฤษมี ๒ ท่าน ได้แก่ พลเรือตรี ศรี ดาวราย และ พลเรือตรี ชิต พิทักษ์กร จบจนถึงปัจจุบันผู้ที่จบवासถาปัตยกรรมในประเทศไทย คงมีไม่เกิน ๑๐ คน ข้าพเจ้าต้องการเปิดสอนवासถาปัตยกรรมที่มหาวิทยาลัยศิลปากร แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะหาครูสอนไม่ได้เรียนจบมาแล้วไม่รู้ว่ทำงานที่ไหน ข้าพเจ้าเลยหันไปเขียนหนังสือ

คำว่า “เรือ” ในภาษาอังกฤษมีหลายคำ แบ่งเป็นเรือประเภทต่าง ๆ การต่อเรือของเราส่วนมากมาจากประเทศอิตาลีเป็นส่วนใหญ่ แต่เรือจักรีนฤเบศร์ต่อที่ประเทศอังกฤษ พูดถึงเรือจักรีนฤเบศร์ ข้าพเจ้ามีความภูมิใจในเรือดังกล่าวที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปล่อยเรือที่ประเทศสเปนในโอกาสดังกล่าว ข้าพเจ้าได้แต่งโคลงสี่สุภาพไว้ ดังนี้

จักรีนฤเบศร์นั้น	เรือรบ
ภารกิจเจนนจบ	เลิศล้ำ
สู่ฟ้าเครื่องบินครบ	ทุกสภาพ อากาศ
อีกข่มเรือดำน้ำ	ปราบปองศัตรูเยย
ยึดครองน่านฟ้า	อากาศ
คลองทะเลสามารถ	น่านน้ำ
รักษาฝั่งสามารถ	พร้อมรบ ทุกเมื่อ
ลูกประดู่วินัยนั้น	หนึ่งเนื้อเดียวกัน

ถ้าท่านต้องการทราบเรื่องเรือเพิ่มเติม ท่านสามารถหาอ่านได้จากระเบียบ
กองทัพเรือ ว่าด้วยกองทัพเรือประเภทต่าง ๆ พ.ศ. ๒๕๔๑ และจากหนังสือ
เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค พ.ศ. ๒๕๒๖

ขอพระราชทานพระราชนุญาตจบการปาฐกถาเพียงเท่านี้ ควรมิควร
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

บทความเรื่อง “เรือไทย”*

ในสมัยโบราณกำลังรบบทางเรือในแม่น้ำลำคลองจะใช้เรือพายเป็นหลัก ฝีพายทำการรบประชิดตัว โดยเทียบเรือเข้าชิดกัน และทำการรบแบบตัวต่อตัว หรือตะลุมบอนจนแพ้ชนะกัน ส่วนการรบทางทะเลจะใช้เรือใบ ลักษณะการรบเป็นเช่นเดียวกับการรบในแม่น้ำลำคลอง

ต่อมาการสร้างอาวุธมีวิทยาการสูงขึ้น มีการสร้างปืนขนาดเล็กและใหญ่ สำหรับใช้ยิงทั้งระยะใกล้และระยะไกล การรบจึงมียุทธวิธีต่างออกไป สำหรับการรบในแม่น้ำลำคลองมิได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากนัก เป็นการรบประชิดตัวตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการยิงด้วยปืนบ้าง แต่ก็มิได้ใช้เป็นอาวุธหลักแต่ประการใด เรือพายยังเป็นยุทธโศปกรณ์หลัก ฝีพายสะพายดาบเบื้องหลัง เมื่อหยุดพายก็จับดาบต่อสู้ข้าศึก ต่อมาได้มีการพัฒนาเรือรบและอาวุธที่ใช้ในการรบให้ทันสมัยและมีแสนยานุภาพมากขึ้น เรือพายและดาบก็ลดความสำคัญลง อย่างไรก็ตาม เราควรภาคภูมิใจในวีรกรรมของบรรพบุรุษที่ได้กอบกู้ประเทศชาติและรักษาเอกราชมาได้ตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้นเราจึงควรอนุรักษ์ “เอกลักษณ์การรบทางเรือ” ไว้ ดังปรากฏใน “พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ”

เรือแซ

เดิมเรือที่ใช้ในแม่น้ำเรียกว่า เรือแซ สมเด็จพระอมรินทราบวรราชานุกาพทรงสันนิษฐานไว้ในหนังสือ *ตำนานเรือรบไทย* ว่า คำว่า “แซ” นั้น เห็นจะมาจากคำว่า “เซ” (จะเป็นภาษาละว้าหรือภาษาอันใดยังไม่ทราบแน่) หมายความว่า แม่น้ำ เช่น เรียกชื่อลำน้ำว่า เซลำเปา (แม่น้ำลำเปา) เซมูน (แม่น้ำมูน) และ

---

* เรียบเรียงจากหนังสือ *เรือพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ* ของศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ ราชบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๒๖

เซบังเหียน (แม่น้ำบังเหียน) เป็นต้น ถ้าการสันนิษฐานเช่นนี้ถูกต้อง คำว่า เรือแซ ก็หมายความว่า เรือสำหรับใช้ในแม่น้ำนั่นเอง แต่ที่มีหลักฐานแน่นอนนั้นคือเรือแซ เป็นเรือรบสำหรับใช้ในแม่น้ำ มีในเมืองไทยก่อนเรืออย่างอื่น เรือแซเป็นเรือยาวใช้ ตีกรรเชียงประมาณลำละ ๒๐ กรรเชียง เรือแซใช้ทั้งบรรทุกคนและบรรทุกสิ่งของ คนลงประจำลำได้น้อยและแล่นช้า

ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงคิดแบบเรือรบขึ้นอีก ๒ แบบ เป็นเรือยาวทำด้วยไม้อย่างเดียวกับเรือแซ แต่เปลี่ยนเป็นใช้พาย ทหารลงประจำ ลำได้ ๖๐-๗๐ คน จึงแล่นเร็ว แบบหนึ่งเรียกว่า เรือไชย หรือ เรือชัย อีกแบบหนึ่ง ทำรูปเรือเช่นเดียวกัน แต่ให้หัวเรือกว้างสำหรับตั้งปืนใหญ่ เรียกว่า เรือศิระษัตรี เพราะเหนือช่องปืนใหญ่ขึ้นไปทำรูปเป็นสัตว์ต่างๆ มีครุฑและกระบี่ เป็นต้น ไทย เริ่มใช้ในการสงครามมาตั้งแต่ครั้งนั้น ส่วนเรือแซก็ยังคงใช้สำหรับลำเลียงเสบียง อาหารและเครื่องศาสตราวุธสำหรับกองทัพ ต่อมา(จะเป็นรัชกาลใดไม่ปรากฏชัด) มีการทำเรือกราบขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ใช้เช่นเดียวกับเรือไชย แต่แล่นเร็วกว่า เรือทั้ง ๔ อย่างที่กล่าวมา คือ เรือแซ เรือไชย เรือศิระษัตรี และเรือกราบ ใช้เป็นเรือรบ ในลำน้ำตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (จากหนังสือประวัติเรือรบไทยกรมยุทธ การทหารเรือ หน้า ๒ - ๓)

เรือแซที่มีมาแต่โบราณนั้น ไม่มีทั้งตัวเรือจริง และภาพก็หาไม่ได้ มีข้อที่ น่าสงสัยคือ ชาวไทยโบราณนั้นใช้กรรเชียงด้วยหรือ หากใช้กรรเชียง เหตุใดไม่มีการสืบทอดการใช้กรรเชียงเลย ไม่เคยอ่านพบในหนังสืออื่นได้ว่าชาวไทยเป็นชาติ ใช้กรรเชียง มีแต่การใช้พายหรือแจว และสงสัยต่อไปอีกว่า เรือแซนั้นเป็นเรือ ขนาดกว้าง ใช้ ๑ คน ต่อ ๑ กรรเชียง หรือเป็นเรือขนาดเล็กแคบ ใช้ ๑ คน ต่อ ๒ กรรเชียง คือจับกรรเชียงทั้งมือซ้ายและมือขวา (เช่นทหารเรือปัจจุบัน) ผู้ใช้ กรรเชียงหันหลังให้หัวเรือ เช่นแบบกรรเชียงของทหารเรือปัจจุบัน หรือหันหน้า เข้าท้ายเรือ และการถือท้ายเรือมีหางเสืออยู่ที่ใด รูปร่างหางเสือเป็นอย่างไร หรือมี นายท้ายใช้พายคัดท้าย เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่น่าสงสัยยิ่ง

ส่วนเรือที่เราเรียกว่าเรือแซในปัจจุบันมีใช้ประจำเรือรบ เป็นเรือรบแบบ หนึ่งใน ๕ แบบ คือ เรือแซ เรือไว เรือโถง เรือม่วง เรือคอน เป็นเรือกรรเชียงแบบ

ยุโรป ใช้เป็นเรือเล็กสำหรับพาผู้โดยสารจากเรือใหญ่ขึ้นฝั่ง พลกรรเชียงหันหลังให้หัวเรือ

เรือไชย หรือ เรือชัย

คำว่า “ชัย” หรือ “ไชย” มีความหมายต่างกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายดังนี้

ชัย น. การชนะ

ไชย ว. ดีกว่า เจริญกว่า

สำหรับชื่อเรื่อนั้น โดยปกติจะเขียนว่า เรือไชย ที่เขียน เรือชัย ปรากฏบ้างแต่น้อยมาก ฉะนั้น ที่เรียก เรือไชย น่าจะหมายถึง เรือที่ดีกว่า เจริญกว่า มากกว่าที่จะหมายถึงเรือที่มีชัยชนะ

เรือกิ้ง กับ เรือไชย

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์มีรับสั่งกับพระยาอนุমানราชชนดังนี้

“อนึ่ง เรือชนิดใดซึ่งเรียกว่าเรือกิ้ง และเรือชนิดใดซึ่งเรียกว่า เรือไชย ฉันก็ยังไม่รู้ มีคนบอกว่าเรือกิ้งหรือเรือไชย ก็หัวเป็นเดียนั้นแหละ แต่ถ้ามีกระหนกกลางเดียนเป็นเรือกิ้ง ถ้ามีแต่กระหนกปลายเป็นเรือไชย ฉันไม่เชื่อ เพราะเห็นว่ามันเป็นแต่ทางช่างเขาผูกเท่านั้น จะนับว่าเป็นชนิดเรือหาควรไม่ได้หันไปหาคำเก่าก็พบมีคำเห่เรือว่า

เรือไชยไวว่องว้าง รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม

เสียงเส้าร้าวระดม ห่มท้ายเย็นเดินคู่กัน

สังเกตเห็นว่าเป็นเรือตั้ง เมื่อดูที่โคลงต้นกาพย์มีว่า

พระเสด็จประเวศตัว ชลาลัย

ทรงรัตนพิमानไชย กิ่งแก้ว

นี้ ไชย กับ กิ่ง เข้ามาซ้อนกันอยู่ จะหมายความว่าอย่างไร ที่เรียกว่าเรือไชยสุพรรณหงส์ก็มี เรือหงส์ก็เป็นพวกเรือรูปสัตว์ ไม่ใช่หัวเดียนจะเป็นได้หรือไม่

ว่าคำเรือไชยนั้น ตรงกับเรือรบ ไม่ว่าจะมียูปร่างเป็นอย่างไร ต่อหัวเป็นเตี้ยจึงเรียกว่าเรือกิ้ง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ประราราว่า “ฉันเคยคิดวินิจฉัยมาพักหนึ่งแล้ว” เห็นว่า เรือชัย แปลว่า เรือชนะ จะเป็นเรือชนิดใดก็ได้ แต่เรือกิ้งจะต้องเป็นชื่อชนิดเรือ และเรือชนิดนั้นจะต้องมีอะไรที่ควรเรียกว่ากิ้งติดอยู่ นึกไปก็นึกได้ว่ามีความปรากฏในพระราชพงศาวดารตอนหนึ่งว่า พระเจ้าทรงธรรมเสด็จไปไหนแห่งหนึ่ง พวกฝิพายเอากิ่งดอกเลามาปักที่หัวเรือ ท้ายเรือ ทอดพระเนตรเห็น ดรส์ว่างามดี สั่งให้ช่างจำหลักไม้ติดหัวท้ายเรืออย่างกิ่งดอกเลาเป็นประจำ แล้วยังได้ไปเห็นเรือบรรทุกลูกปืนในเมืองพม่าทำหัวท้ายอย่างรูปเรือกิ้งดอกเลาแปลงของเรา เว้นแต่ไม่มีกิ่งซึ่งทำเทียมเป็นกิ่งดอกเลาปักสูงขึ้นไปเท่านั้น เป็นอันได้ความพอใจ ประกอบว่าเดิมเราเห็นจะใช้เรืออย่างเดียวกับพม่า แล้วทำกิ่งลายแทนกิ่งดอกเลาปักขึ้นที่หัวท้าย เรือชนิดนั้นเองคงจะได้ชื่อว่าเรือกิ้ง ลางคราวเรือชนิดที่ทำเทียมกิ่งดอกเลาปักหัวท้ายเรียกว่าเรือชัยก็มี แต่ก็ไม่ประหลาดอะไร ตั้งได้วินิจฉัยข้างต้นแล้วว่า เรืออะไรจะเรียกว่าเรือชัยก็ได้ ที่เป็นหัวรูปสัตว์ เช่น เรือหงส์ เรียกว่า “เรือกิ้งสุพรรณหงส์” ยังไม่เคยพบ พบแต่เรียกว่า เรือชัยสุพรรณหงส์ แต่ที่เรียกว่าเรือชัยนั้น สังเกตว่าใช้เรียกแต่พวกเรือพระที่นั่ง นอกนั้นก็มิเรียกเรือคู่ชัก ๒ ลำ คือ เเหิรหาว กับ หลาวทอง ตามที่ได้สังเกตและสันนิษฐานมาดังนี้จะผิดถูกอย่างไรไม่ทราบแน่”

(จากหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรา-
นุกัตติวงศ์ทรงบันทึก ประทานพระยาดุสิตานุมาทรราชชน สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๖ หน้า ๔)

ผู้เขียนสรุปว่า

- เรือแซ เป็นเรือใช้ทั่วไปและเป็นเรือพาย ไม่ใช้กรรเชียง (ความคิดเห็นของข้าพเจ้า)
- เรือไชย เป็นเรือพระราชพิธี เช่น เรือไชยสุพรรณหงส์
- เรือชัย หมายถึงเรือใด ๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดชัยชนะ
- เรือกิ้ง เป็นเรือแกะสลักงดงามทั้งหัวท้าย

เรือพระราชพิธี

เรือพระราชพิธีสมัยกรุงศรีอยุธยา

- รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เช่น เรือพระที่นั่ง “ไชยสุพรรณหงส์”
- รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เช่น เรือพระที่นั่ง “ชลวิมาน”

พระราชพงศาวดารแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อคราวเสด็จไปตีเมืองเมาะตะมะ ได้เสด็จทางเรือ “พระโหราราชครู อธิบดีศรีพิชาจารย์ก็ลั่นมืองชัยให้พายเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ อันทรงพระพุทธรูปปฏิมากรทองนพคุณบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถวายพระนามสมญา “พระชัย” นั้นไปก่อน แล้วเรือกระบวนหน้าทั้งปวงไปโดยลำดับ”

หนังสือลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ตอนสมเด็จพระนเรศวรเตรียมยกไปรับทัพพระมหาอุปราชา มีโคลงบทหนึ่งกล่าวถึงการเสด็จทางชลมารคว่า

นาวิรวรวิหคตั้ง	ต่อฉาน ชื่อนา
ชัยสุพรรณหงส์พิมาน	มาศแพรว
ทรงพระวิชัยชาญ	ชัยชื่อ พระนา
เพราะพระชาญชเยศแก้ว	แมกพันภัยเข็ญ

(จากหนังสือ ตำนานพระชัยวัฒน์ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ ณ งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวง วงศ์ สุรวงศ์วิวัฒน์ ต.จ. ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทร์ พ.ศ. ๒๕๒๒)

จากข้อความข้างต้นแสดงว่า “พระชัย” และ “เรือสุพรรณหงส์” มีมาแล้วในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และในราชการสงครามได้ัญเชิญ “พระชัย” เป็นมิ่งขวัญและมหามงคล คุ่มครองป้องกันภัยอันตราย นับเป็นประเพณีสืบทอดมาจนกรุงรัตนโกสินทร์ จึงปรากฏ “พระชัยหลังช้าง” ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

- รัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ เช่น เรือวรสุพรรณหงส์พยุหยาตรา
เรือศรีสมรรถไชย เรือไกรสรमुखพิมาน เรือพระครุฑพาดหน้า

เรือครุฑเทินระเห็จ

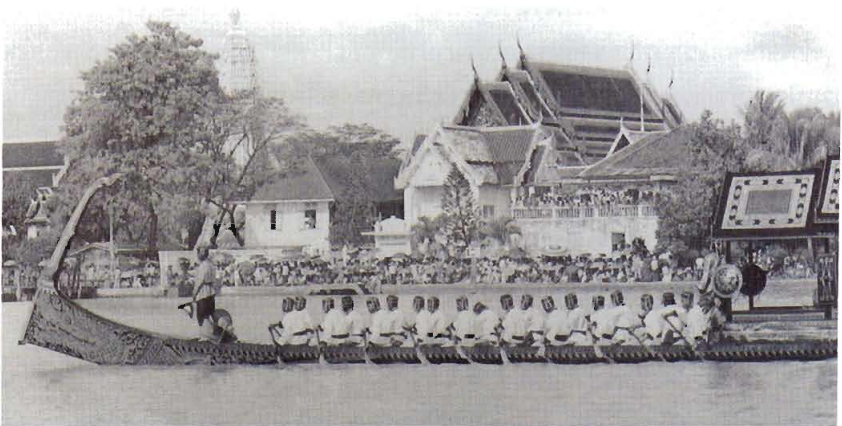
เรือกระบี่ปราบเมืองมาร

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เอกไชยหลาวทอง แสงส่องวัดจับสาคร เรียบเรียงเคียงคู่อร ตั้งร่อนฟ้ามาแดนดิน

- รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เช่น เรือพระที่นั่งนพรัตนกาญจน
อลงกตมหาเวชยันต์ เรือพระที่นั่งขจิตรพิमानกาญจนมณีศรีสมรรถไชย
เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งครุฑพาหนะ เป็นต้น

เรือพระราชพิธีสมัยกรุงธนบุรี

เมื่อครั้งเสียกรุง พม่าได้เผาผลาญทำลายกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งเรือรบ
โบราณและเรือพระราชพิธีที่งดงามไปแทบหมดสิ้น หลังจากนั้น เมื่อพระเจ้า
กรุงธนบุรีทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้ ก็โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือขึ้น
ใหม่ทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเรือที่ใช้ในการรบเพราะรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วย
การศึกสงคราม เรือที่สร้างในสมัยกรุงธนบุรีมีดังนี้

(๑) เรือพระที่นั่งสุวรรณหงส์ (เรือลำนี้มีคำว่า “ท้ายรด”)
ลวดลายกระบวนการแกะสลักทางศิลปะ ขำพเจ้าเข้าใจว่า ควรจะมีรูปร่างดัง “เกริน
ท้ายพระมหาพิชัยราชรถ” (ดูรูปร่างเกรินได้จากมหาพิชัยราชรถในพิพิธภัณฑ์
สถานแห่งชาติพระนคร)

(๒) เรือพระที่นั่งศรีสักหลาด เป็นเรือซึ่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกเสด็จข้ามฟากจากกรุงธนบุรีมาประทับ ณ พระบรมมหาราชวังครั้งแรกใน
วันปราบดาภิเษก เรือพระที่นั่งบัลลังก์ศรีสักหลาดนี้คงจะเป็นเรือสำคัญ เพราะใน
สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็คงประทับเรือชื่อเดียวกันนี้ เข้าใจว่าเรือพระที่นั่ง
บัลลังก์ศรีสักหลาดเป็นนามเรือพระราชพิธีทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย

(๓) เรือโฆมดยาปิดทองทึบ เป็นเรือสำหรับสมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงอนุรักษ์ศิลปะ “นาวาสถาปัตยกรรม”
(NAVAL ARCHITECTURE) นับได้ว่า เรือพระราชพิธีที่สืบทอดมาจนทุกวันนี้
นี้เพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเป็น “ผู้ริเริ่ม (PIONEER)” ขึ้นใหม่
ด้วยพระปรีชาญาณ ด้วยความรักความเป็นไทย และพระราชประสงค์ที่จะอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมไทย ศิลปะด้านนาวาสถาปัตยกรรมจึงสืบทอดต่อมาจนตราប់ทุกวันนี้

เรือพระราชพิธีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ (ประเภทเรือกิ่ง) ศิระหงส์ พื้นท้องเรือ
สี่ด้ายยาว ๑๘ วา (๓๖ เมตร) กว้าง ๕ คอก ๑ คีบ ๖ นิ้ว (๒.๘๘ เมตร) ลึก ๑ คอก

๗ นิ้ว (๐.๖๗ เมตร) กำลัง ๗ คอก (๓.๕๐ เมตร) คือใช้ฝายเดิมอัตรายายพูนน้ำ ๑ ครั้ง เรือแล่นได้ ๓.๕๐ เมตร เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ลำนี้ผู้ ใช้การไม่ได้ ปลดระวางเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ลำแรกจึงเป็นต้นแบบของเรือสุพรรณหงส์ลำปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๖) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เปลี่ยนนามใหม่เป็น “สุพรรณหงส์” (เดิม ศรีสุพรรณหงส์)

เรือในกระบวนพยุหยาตราซึ่งสร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (กองทัพเรือสำรวจเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖) คือ

- (๑) เรือเอกไชยเหินหาว ยาว ๒๙ เมตร กว้าง ๑.๘๐ เมตร ลึก ๐.๖๕ เมตร กำลัง ๓ เมตร
- (๒) เรือเอกไชยหลาวทอง ยาว ๒๗ เมตร กว้าง ๒ เมตร ลึก ๐.๔๕ เมตร กำลัง ๒.๖๕ เมตร
- (๓) เรือครุฑเหินระเห็จ ยาว ๒๖.๕๐ เมตร กว้าง ๒ เมตร ลึก ๐.๗๕ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๔) เรือครุฑตรีจไตรจักร ยาว ๒๖.๕๐ เมตร กว้าง ๑.๘๐ เมตร ลึก ๐.๗๐ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๕) เรือพาสีรังทวีป ยาว ๒๖.๗๕ เมตร กว้าง ๒ เมตร ลึก ๐.๕๕ เมตร กำลัง ๒.๓๐ เมตร
- (๖) เรือสุครีพรองเมือง ยาว ๒๘ เมตร กว้าง ๑.๕๕ เมตร ลึก ๐.๖๐ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๗) เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ ยาว ๒๗ เมตร กว้าง ๒ เมตร ลึก ๐.๕๐ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๘) เรือกระบี่ปราบเมืองมาร ยาว ๒๗ เมตร กว้าง ๒ เมตร ลึก ๐.๕๐ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๙) เรืออสุรวายุภักษ์ ยาว ๒๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร ลึก ๐.๕๕ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร
- (๑๐) เรืออสุรบั๊กษี ยาว ๒๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร ลึก ๐.๖๐ เมตร กำลัง ๒.๖๐ เมตร เรือทั้ง ๑๐ ลำ เก็บอยู่ที่โรงเรือพระราชพิธีท่าवासกรี (พ.ศ. ๒๕๒๖)

(๑๑) เรือเสื่อคำรณสินธุ์ ยาว ๒๐.๗๕ เมตร กว้าง ๑.๕๐ เมตร ลึก
ไม่ทราบ กำลัง ๒ เมตร

(๑๒) เรือเสื่อทยานชล ยาว ๒๐.๕๐ เมตร กว้าง ๑.๕๐ เมตร ลึก
ไม่ทราบ กำลัง ๒ เมตร

เรือทั้ง ๒ ลำ เก็บที่โรงเรือของกองทัพเรือ คลองบางกอกน้อย
ใกล้กับโรงเรือพระราชพิธี เก็บรวมอยู่กับเรือตั้งทั้งใหม่และเก่า

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมิได้มีการสร้างเรือ
พระราชพิธีเพิ่มเติม

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธี
เพิ่มเติม แต่ได้ผูกไปก่อน พ.ศ. ๒๔๘๕ เช่น

เรือพระที่นั่งกิ่งและเอกไชย

(๑) เรือมงคลสุบรรณ พื้นแดง ยาว ๑๗ วา ๒ สอก กำลัง ๖ สอก
๖ นิ้ว กว้าง ๕ สอก ๕ นิ้ว ท้องลึก ๑ สอก ๖ นิ้ว (รัชกาลที่ ๔ ทำรูปนารายณ์เป็น
หลังครุฑ เปลี่ยนชื่อเป็น เรือนารายณ์ทรงสุบรรณ)

(๒) เรือศรีสุนทรไชย พื้นแดง ยาว ๑๗ วา ๒ สอก (๑๗ วา) กำลัง ๖
สอก ๓ นิ้ว (๕ สอก คีบ) กว้าง ๔ สอกคีบ ๗ นิ้ว ท้องลึก ๑ สอก ๕ นิ้ว

(๓) เรือ (ไม่มีนาม) พระที่นั่งเอกไชย พื้นแดง ยาว ๑๔ วา ๒ สอก
๕ นิ้ว กำลัง ๕ สอก ๕ นิ้ว

เรือพระที่นั่งศรี

(๔) เรือสุวรรณเหรา พื้นน้ำเงินยาว ๑๕ วาสอก (๑๗ วา ๒ สอก)
กำลัง ๖ สอก ๕ นิ้ว กว้าง ๔ สอกคีบ ๔ นิ้ว ท้องลึก ๑ สอกคีบ

(๕) เรือรัตนดิลก พื้นแดง (เดิมพื้นครามอ่อน) ยาว ๑๗ วา ๒ สอก
๗ นิ้ว กำลัง ๖ สอก ๖ นิ้ว (๖ สอก) กว้าง ๕ สอก ๔ นิ้ว ท้องลึก ๑ สอก ๓ นิ้ว

เรือพระที่นั่งกราบ

(๖) เรือขจรกรุง ยาว ๑๕ วา ๒ สอกคีบ ๕ นิ้ว กำลัง ๕ สอก กว้าง
๓ สอกคีบ ๑๐ นิ้ว ท้องลึก ๑ สอก ๑ นิ้ว

(๗) เรือรุ่งประสานสาย ยาว ๑๖ วา ๘ นิ้ว ก้ำลัง ๔ ศอกคืบ ๓ นิ้ว กว้าง ๓ ศอกคืบ ๓ นิ้ว ท้องลึก ๑ ศอก

(๘) เรือชายลมहन ยาว ๑๖ วา ๒ ศอก ก้ำลัง ๔ ศอก ๓ นิ้ว กว้าง ๓ ศอกคืบ ๕ นิ้ว ท้องลึก ๑ คืบ ๑๐ นิ้ว

(จากหนังสือตำนานวัดกุสณต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาหน้า ๕๕-๖๑)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำการค้าขายกับต่างประเทศ ทำให้ประเทศสยามมีกองเรือพาณิชย์นาวีเป็นเรือกำปั่นอย่างฝรั่ง และสำเนาใช้ไปอย่างจีน ทำให้เศรษฐกิจของประเทศสยามเจริญมั่งคั่งมั่นคงที่สุด พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ต่อกำปั่นรบ กำปั่นลาดตระเวนรักษาพระนครบ้าง ค้าขายบ้าง ชื่อเทพโกสินทร์ ๑ ระบิลบัวแก้ว ๑ (ระบิลบัวแก้ว ๑ แดกเสี้ยที่เกาะไหหลำ) จินดาดวงแก้ว ๑ (ต่อขึ้นแทนเรือระบิลบัวแก้ว) แก้วกลางสมุทร ๑ พุทธอำนาจ ๑ ราชฤทธิ์ ๑ วิทยาคม ๑ อุดมเดช ๑ เวทชะงัด ๑ วัฒนานาม ๑ สยามภพ ๑ จบสมุทร ๑ สุดสาคร ๑

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธีดังนี้

(๑) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	รุ่งประสานสาย	ยาว ๓๒.๐๐ เมตร
(๒) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ชายลมहन	ยาว ๓๓.๐๐ เมตร
(๓) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ประพาสแสงจันทร์	ยาว ๓๓.๕๐ เมตร
(๔) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ตะวันส่องแสง	ยาว ๓๐.๕๐ เมตร
(๕) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	แท่งทองหล่อ	ยาว ๓๑.๐๕ เมตร
(๖) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ล่อใจขึ้น	ยาว ๒๙.๐๐ เมตร
(๗) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	รื่นใจชม	ยาว ๓๔.๐๐ เมตร
(๘) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	สมทรงสรวย	ยาว ๓๑.๕๐ เมตร
(๙) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ราโน	ยาว ๒๕.๐๐ เมตร
(๑๐) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	สุทธาทิพย์	ยาว ๒๒.๕๐ เมตร
(๑๑) พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	บัลลังก์ทอง	ยาว ๒๔.๕๔ เมตร

(๑๒)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	บัลลังก์เงิน	ยาว ๒๒.๕๐ เมตร
(๑๓)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	บัลลังก์แก้ว	ยาว ๒๖.๕๐ เมตร
(๑๔)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	บรรทัดทอง	ยาว ๒๘.๕๐ เมตร
(๑๕)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	กล้องสลัด	ยาว ๒๘.๐๐ เมตร
(๑๖)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	สุดสายตา	ยาว ๔๖.๐๐ เมตร
(๑๗)	พระที่นั่งกราบ	ชื่อ	ขจรกรุง	ยาว ๓๑.๐๐ เมตร
(๑๘)	พระที่นั่งประกอบ	ชื่อ	รัตนดิลก	ยาว ๓๙.๐๐ เมตร
(๑๙)	พระที่นั่งประกอบ	ชื่อ	ศรีสุนทรไชย	ยาว ๓๔.๐๐ เมตร
(๒๐)	พระที่นั่งประกอบ	ชื่อ	ครุทมงคลสุบรรณ	ยาว ๓๕.๐๐ เมตร
(๒๑)	พระที่นั่งประกอบ	ชื่อ	สุวรรณเหรา	ยาว ๓๕.๐๐ เมตร
(๒๒)	พระที่นั่งเอกไชย	ชื่อ	เขียนทอง	ยาว ๒๙.๐๐ เมตร
(๒๓)	พระที่นั่งรอง	ชื่อ	กลีบสมุทร	ยาว ๓๓.๐๐ เมตร
(๒๔)	พระที่นั่งซึ่งยังไม่มีชื่อ			ยาวประมาณ ๓๐.๐๐ เมตร

(เรียบเรียงจากพระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๑๗๖-๑๗๘)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธี ซึ่งสมควรนำมากล่าวถึงคือ

เรือพระที่นั่งบัลลังก์อนันตนาคราช ศีรษะเรือเป็นนาค ๗ เศียร เรือ ปัดทองประดับกระจก พื้นห้องเรือสีเขี้ยว ยาว ๒๓ วา (๔๖ เมตร) กว้าง ๔ ศอก ๒ นิ้ว (๑.๕๐ เมตร) ลึก ๑ ศอก ๑ คืบ ๑ นิ้ว (๐.๗๒๕ เมตร) กำลัง ๖ ศอก ๑ นิ้ว (ฝีพายเต็มอัตราความเร็ว ๓ เมตร ต่อฝีพายหนึ่งครั้ง) ฝีพาย ๔๔ นาย นายท้าย ๒ นาย นายเรือ ๒ นาย ประจำธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย ร้องเห่ ๑ นาย ลำเรือภายในสีแดง

ในรัชกาลที่ ๔ นี้ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือกำปั่นกลไฟอีกมาก เช่น เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธีเพียงลำเดียว คือ

เรือพระที่นั่งบัลลังก์เอนกชาติภุชงค์ (ประเภทเรือศรี) พื้นท้องเรือสี่มุมเรือภายนอกและภายในสีแดง ยาว ๔๕.๕๐ เมตร กว้าง ๓.๑๕ เมตร ลึก ๑.๑๑ เมตร กำลัง (ความเร็ว) ๓.๕๐ เมตรฝีพาย ๖๑ นาย นายท้าย ๒ นาย นายเรือ ๒ นาย ประจำธง ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย ร้องเห่ ๑ นาย

ในรัชกาลที่ ๕ นี้ การทหาร การทูต และวัฒนธรรมยุโรปได้มีอิทธิพลต่อประเทศสยาม วิถีโคบายของประเทศจึงเป็นแบบยุโรปมากขึ้น ได้โปรดเกล้าฯ ให้ต่อเรือกำปั่นกลไฟเป็นจำนวนมาก เช่น เรือพระที่นั่งเวสชาติกรี เรือพระที่นั่งมหาจักรี เรือมูรธาวัสติสวัสตี เป็นต้น และได้มีชาวต่างประเทศมาดำรงตำแหน่งทางราชการทหารเรือมากขึ้น และที่สำคัญคือได้เสด็จประพาสยุโรปโดยไปทางน่านน้ำยุโรปครั้งแรกเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๐ โดย “เรือพระที่นั่งมหาจักรี” ดัดธงชาติไทย

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การรบโดยใช้เรือพายไม่มีอีกแล้ว ดังนั้นเรือรบสมัยโบราณ (ประเภทเรือกิง เรือไชย เรือศรีษะสัตว์ เรือตั้ง) จัดเป็นเรือพระราชพิธีทั้งหมด

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธี คือ

(๑) เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นเรือพระที่นั่งประเภทเรือกิง (โปรดเกล้าฯ ให้ต่อขึ้นแทนเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔) ท้องเรือภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในทาสีแดง ยาว ๔๔.๕๐ เมตร (เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ในรัชกาลที่ ๑ ยาวเพียง ๓๖ เมตร เท่านั้น) กว้าง ๓.๑๔ เมตร ลึก ๐.๐๙ เมตร กินน้ำลึก ๐.๔๑ เมตร กำลัง (ความเร็ว) ๓.๕๐ เมตร ฝีพาย ๕๐ นาย นายท้าย ๒ นาย นายเรือ ๒ นาย (นายเรือคนที่ ๑ บังคับบัญชาฝีพายหน้าบัลลังก์ก็ัญญา นายเรือ คนที่ ๒ บังคับบัญชาฝีพายหลังบัลลังก์ก็ัญญา) พลธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย ร้องเห่ ๑ นาย สถาปนิกต่อเรือหรือนาวาสถาปนิก (Naval Architect) ที่ต่อเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์นี้คือพลเรือตรีพระยาราชนครินทร์.น. (กร หงสกุล)

(๒) เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช สร้างใหม่แทนลำเดิมซึ่งสร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรืออนันตนาคราชลำปัจจุบันสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นเรือที่งดงามในทางศิลปะอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเตียรพระยานาค ๗ เตียร เป็นองค์ประกอบศิลปะ (Composition of Art) ที่ได้สัดส่วนให้ความประทับใจอย่างยิ่ง

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มิได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธีอีกเลย* แต่ทุกพระองค์ได้ทรง “อนุรักษ์สมบัติทางปัญญา” ที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้ สมบัติเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ดีดูจากร่าง และเป็น “มรดกทางวัฒนธรรม” สืบทอดต่อไปยังอนุชนรุ่นหลังชั่วกาลนาน

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช และ เรือพระที่นั่งเอนกชาติภุชงค์ เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี กรมศิลปากร ปากคลองบางกอกน้อย เรือเหล่านี้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุ เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี เมื่อคราวฉลองครบรอบ๑๐๐ ปีการพิพิธภัณฑ์แห่งประเทศไทย เรือพระราชพิธีนอกจากนี้เก็บที่เรือพระราชพิธี ท่าवासกรี และเรือดั้งอีกประมาณ ๕๐ ลำ เก็บอยู่ในเรือของกองทัพเรือ ในคลองบางกอกน้อย ใกล้กับพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี

นามประเภทเรือตามภารกิจ

เรือพระที่นั่งมีนามต่างๆ กันตามหน้าที่ใช้สอย เช่น เรือต้น เรือที่นั่ง เรือพระนั่งทรง เรือพระที่นั่งรอง เรือพระที่นั่งกิ่ง เรือพระที่นั่งเอกไชย เรือพระที่นั่งศรี เรือพระที่นั่งกราบ ฯลฯ เรือดังกล่าวนี้คือเรือไชยนั้นเอง แต่ประดับประดาหรือสลักหรือเขียนลายอย่างสวยงาม เรือไชยลำใดที่พระเจ้าแผ่นดินโปรด ก็โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเรือพระที่นั่ง เรือพระที่นั่งไม่มีการกระทุ้งเสา แต่ใช้กรับแทนในการให้จังหวะฝีพาย

---

*ในรัชกาลปัจจุบัน กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากร สร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ ถวายในวโรกาสกาญจนาภิเษก พ.ศ. ๒๕๓๔

นับเป็นการแยก ประเภทเรือเจ้านายกับข้าราชการ เรือประเภทต่างๆ เรียกนามตามหน้าที่ใช้สอยดังนี้

(๑) **เรือต้น** เดิมคือเรือพระที่นั่งทรงของพระมหากษัตริย์ แต่สมัยหลังความหมายของเรือประเภทนี้ได้เปลี่ยนไป หมายถึงเรือลำที่พระมหากษัตริย์เสด็จจำลอง แผลงพระองค์ไปทรงตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรโดยมิให้ผู้อื่นรู้

(๒) **เรือที่นั่ง** คือเรือพระที่นั่งซึ่งเรียกย่อ (ใช้เรียกเรือพระที่นั่งของพระบรมวงศานุวงศ์)

(๓) **เรือพระที่นั่งทรง** คือเรือพระที่นั่งที่พระมหากษัตริย์ประทับ

(๔) **เรือพระที่นั่งรอง** คือเรือพระที่นั่งลำที่สำรองไว้เมื่อเรือพระที่นั่งเกิดอุปสรรค เรือพระที่นั่งรองจะพายไปในกระบวนเสด็จด้วย

เรือพระที่นั่งทรงและพระที่นั่งรอง โดยมากทอดบัลลังก์บุษบกหรือทอดบัลลังก์กัญญา บัลลังก์บุษบกเหมือนบุษบกทั่วไป คือผูกมาดคาดเปิดรอมัดไว้ที่เสาหลังคาบุษบกมี ๕ ชั้น ยอดมีพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ บัลลังก์กัญญาคือหลังคาประทุนรูปคุ่มมีจั่ว มีม่านทอง สำหรับประทับนั่งราบหรือนั่งห้อยพระบาทอย่างประทับพระเก้าอี้ก็ได้ (ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่า เรือพระที่นั่งทรงมักจะทอดบัลลังก์กัญญา หากจะทอดบัลลังก์บุษบกแล้วพระมหากษัตริย์ต้องทรงเครื่องราชภูษิตาภรณ์ตามโบราณราชประเพณี และทรงพระชฎามหากฐิน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับบนเรือพระที่นั่งทรง ทอดบัลลังก์บุษบก ทรงเครื่องราชภูษิตาภรณ์และทรงพระชฎามหากฐินในโอกาสเสด็จเสียบพระนครในพิธีบรมราชาภิเษกหรือเสด็จถวายผ้าพระกฐิน)

(๕) **เรือพระที่นั่งกิ่ง** คือเรือพระที่นั่งที่ขึ้นทำเนียบเป็นชั้นสูงสุด มีลวดลายอย่างสวยงามที่หัวเรือ เรือพระที่นั่งกิ่งนี้ไม่ปรากฏว่าโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์องค์ใดประทับ บางครั้งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเรืออัญเชิญผ้าไตรในคราวเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน หรืออัญเชิญพระพุทธรูปเวลาเข้ากระบวนพยุหยาตรา เรือพระที่นั่งกิ่งอาจจะตั้งบุษบกหรือทอดบัลลังก์กัญญาก็ได้ เวลาออกรบจะไม่ตั้งบุษบกเพราะไม่เหมาะในการรบ ต้องทอดบัลลังก์กัญญาอย่างเดียว

(๖) **เรือพระที่นั่งเอกไชย** คือเรือพระที่นั่งชั้นเกือบเทียบเท่าเรือพระที่นั่งกิ่ง มีลายสลักหรือประดับให้สวยงามอย่างเรือพระที่นั่งกิ่ง แต่ชั้นทำเนียบเป็นเรือพระที่นั่งเอกไชย (ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าเป็นเพราะไม่งามเท่า เช่น เรือพระที่นั่งเอกไชยเหิรหาวและหลาวทอง แกะสลักลวดลายประดับกระจกลงรักปิดทองงามมาก แต่ลำเดิมฉุพังไปแล้ว ลำปัจจุบันซึ่งสร้างใหม่ลงรักปิดทองเท่านั้น)

(๗) **เรือพระที่นั่งศรี** คือเรือพระที่นั่งซึ่งมีลวดลายสวยงาม สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงใช้เสด็จล่อง (หมายถึงมิได้นำเข้ากระบวนพระราชพิธี)

(๘) **เรือพระที่นั่งกราบ** คือเรือพระที่นั่งลำเล็กที่พายไปพร้อมๆ กับเรือพระที่นั่งศรี ใช้สำหรับเปลี่ยนลำเพื่อให้เข้าคลองเล็กคลองน้อยได้สะดวก เรือพระที่นั่งกราบขนาดย่อมที่ตั้งพระราชยานกง เรียกว่า **เรือพระที่นั่งโถง**

(๙) **เรือพลับพลา** คือเรือพระที่นั่งสำหรับพระมหากษัตริย์ทรงเปลี่ยนเครื่องทรง

(๑๐) **เรือพระประเทียบ** คือเรือพระที่นั่งสำหรับเจ้านายฝ่ายใน การเข้ากระบวนพยุหยาตราทางโอบล้อม ใช้เรือพระที่นั่งศรีเป็นเรือพระประเทียบ ปรากฏว่าเมื่อเสด็จเลียบพระนครต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เรือพระประเทียบเข้ากระบวนพยุหยาตราด้วยเหมือนกันโดยใช้เรือพระที่นั่งศรีทำหน้าที่แต่ต้องประทับแรมเป็นเวลาหลายวัน ก็ต้องสร้างเรือพระประเทียบใหม่ โดยสร้างให้เป็นเรือบดแก่งมีตชิต มีหน้าต่าบานเกล็ดปิดเปิดได้ ป้องกันมิให้คนภายนอกแลเข้าไปเห็นข้างใน เรือบดแก่งนี้มีทหารเรือเป็นผู้รักษาเรือ เวลาเคลื่อนที่ไปที่ไหนๆ ในระยะทางไกลๆ ก็ให้ทหารแจวหัวแจวท้ายและถ่อ ต่อมาในระยะหลัง เวลาเจ้านายฝ่ายในจะเสด็จไปตามลำพังก็ดี หรือตามเสด็จพระมหากษัตริย์ไปตามต่างจังหวัดก็ดี ต้องใช้เรือกลไฟพุงเรือพระประเทียบ (เรือบดแก่ง ดูได้ที่โรงเรือของกรมขนส่งทหารเรือ คลองมอญ) และมีเรือคร้วตามเสด็จไปเป็นพวง บางพวงถึง ๕ ลำ ก็มี

(๑๑) **เรือเหล่าแสนยากร หรือ เรือศีระะสัตว์ (เรือพิฆาต)** คือเรือรบซึ่งอยู่ในกระบวน แต่ในบางทัศนะก็หมายถึงเรือศีระะสัตว์โดยเฉพาะ เรือศีระะสัตว์นั้นมีไชเป็นแต่เรือพิฆาตอย่างเดียว อาจเป็นเรือพระที่นั่งก็ได้ มีที่สังเกตว่าเรือศีระะสัตว์ที่ใช้เป็นเรือพิฆาตนั้นต้องเป็นเรือศีระะสัตว์ชั้นรอง คือเขียนรูปด้วยสีธรรมดา มิไชเขียนด้วยทอง (ลงรักปิดทอง)

(๑๒) เรือตั้ง คือเรือที่ทำหน้าที่ป้องกันหน้ากระบวนเรือ “ตั้ง” แปลว่า “หน้า” “เรือตั้ง” เป็นชื่อซึ่งใช้ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใช้เฉพาะคำว่า “ตั้ง” คือ ใช้เรือพระที่นั่งกิ่ง เป็น “ตั้ง” ของเรือพระที่นั่งทรง

(๑๓) เรือโฆมดยา คือเรือไชยที่หัวเขียนด้วยลายน้ำยา หัวท้ายงอนคล้ายเรือกัญญา เรือโฆมดยาเป็นพาหนะแสดงสมณศักดิ์ของเจ้าอาวาสหรือเป็นเรือประจำยศของพระราชาคณะ (ปัจจุบันเรือประเภทนี้ไม่มีแล้ว ปัจจุบันเรือโฆมดยาดังกล่าวไม่ปรากฏที่ใช้ในกระบวน)

(๑๔) เรือแซง คือเรือโฆมดยา ๔ ลำที่อยู่ท้ายกระบวนเรือพระราชนาน (มิใช่ขนาบข้างกระบวนเรือพระราชนาน) เรือแซงยุคกรุงรัตนโกสินทร์นี้มักจะใช้เรือกราบ

(๑๕) เรือตำรวจ คือเรือที่พระตำรวจประจำทำหน้าที่เป็นองครักษ์ พระตำรวจคือตำรวจใหญ่ ตำรวจใน ตำรวจนอก หมายถึงข้าราชการในพระราชสำนัก (มิใช่ตำรวจนครบาลหรือตำรวจภูธร)

(๑๖) เรือกลอง คือ เรือที่ส่งสัญญาณเพื่อให้เรืออื่นหยุด หรือพาย หรือจ้ำ (สมัยเมื่อแตรฝรั่งเข้ามาเมืองไทยแล้ว เสียงแตรไพเราะและได้ยินไกลกว่าเสียงกลอง) เข้าใจว่าใช้กลองเพื่อรักษาประเพณีเดิมไว้

(๑๗) เรือริ้ว คือเรือที่อยู่ในริ้วกระบวนที่แล่นตามกันไปในกระบวน

(๑๘) เรือกัน คือเรือที่ทำหน้าที่ป้องกันศัตรูมิให้จู่โจมมาถึงเรือพระที่นั่งทรง

(๑๘) เรือคู่ชัก คือเรือไชย หรือเรือศิระสัตว์ที่ทำหน้าที่ลากเรือพระที่นั่ง (เมื่อมีความจำเป็น)

(๑๙) เรือประตู่ คือเรือคั่นระหว่างกระบวน

(จากหนังสือประวัติเรือรบไทย กรมยุทธศึกษาทหารเรือ หน้า ๖-๙)

คำกราบบังคมทูลของอธิการบดี เมื่อเสร็จสิ้นการแสดงปาฐกถา

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาตกล่าวขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ ที่กรุณาเป็นผู้แสดงปาฐกถา ชุดสิรินธร ในวันนี้

ในลำดับต่อไป ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลเชิญ ได้ฝ่าละอองพระบาท เสด็จพระราชดำเนินไปยังมณฑลพิธี หน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เพื่อทรงเททองหล่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และหลังเสร็จพิธีขอพระราชทานกราบบังคมทูลเชิญได้ฝ่าละอองพระบาทเสด็จพระราชดำเนินไปยังห้องรับรองหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเสวยพระสุธารสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขอพระราชทานน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมจัดถวายต่อไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

**รายนามคณะกรรมการบริหารโครงการวิจัย
เงินทุนเฉลิมฉลอง
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. ๒๕๔๖**

๑. ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์	ประธานกรรมการ
๒. รองอธิการบดีด้านวิจัยและพัฒนา	รองประธานกรรมการ
๓. รองอธิการบดีด้านวิชาการ	กรรมการ
๔. ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล	กรรมการ
๕. ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิตทเวทย์	กรรมการ
๖. ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์	กรรมการ
๗. ศาสตราจารย์ ดร.พัทธา สายหู	กรรมการ
๘. ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยอธิการบดี (อาจารย์ปนัดดา พงศ์สุรย์มาส)	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยอธิการบดีด้านวิจัย	กรรมการ
๑๑. ผู้อำนวยการสำนักบริหารวิชาการ	กรรมการและเลขานุการ
๑๒. หัวหน้าสายงานบริหารทุนวิจัย	ผู้ช่วยเลขานุการ

**คณะกรรมการประสานงานการดำเนินการจัด
ปาฐกถาชุด “สิรินธร” ครั้งที่ ๑๙**

๑. ที่ปรึกษาอธิการบดี (รองศาสตราจารย์ ดร.อุษณีย์ ยศยิ่งยวด)	ประธานกรรมการ
๒. ผู้ช่วยอธิการบดี (อาจารย์ปนัดดา พงศ์สุรย์มาส)	กรรมการ
๓. ผู้ช่วยอธิการบดีด้านวิจัย (รองศาสตราจารย์ ดร.นวลทิพย์ กมลวารินทร์)	กรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรดา กิระนันท์	กรรมการ
๕. อาจารย์จรรยา แสงวิเชียร	กรรมการ
๖. ผู้อำนวยการสำนักบริหารวิชาการ (นางประไพพิศ มงคลรัตน์)	กรรมการ
๗. ผู้อำนวยการสำนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ (นางเพชรภา ภูริวัฒน์)	กรรมการ
๘. ผู้อำนวยการสำนักบริหารระบบกายภาพ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัญชา ชลาภิรมย์)	กรรมการ
๙. ผู้อำนวยการส่วนอาคารและสถานที่ (นางเยาวดี ฟ้าสว่าง)	กรรมการ
๑๐. หัวหน้าสายงานบรรณสารและพิธีการ (นางมณีจันทร์ กลิ่นสุนทร)	กรรมการ
๑๑. นายนิยนา พรหมมลมาศ	กรรมการ
๑๒. ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมและพัฒนาวิจัย	กรรมการและ เลขานุการ
๑๓. หัวหน้าสายงานประเมินผลและเผยแพร่ (นางพรรณณี ชาดบุษปี)	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นางสาววิรงรอง วงษ์วัฒนะ	ผู้ช่วยเลขานุการ

ฝ่ายประสานงานการจัดทำหนังสือ

ผู้ช่วยอธิการบดี (อาจารย์ปนัดดา พงศ์สุรย์มาส)

ผู้ช่วยอธิการบดีด้านวิจัย (รองศาสตราจารย์ ดร.นวลทิพย์ กมลวารินทร์)

อาจารย์จรรยาณง แสงวิเชียร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารตา กิระนันท์

นางประไพพิศ มงคลรัตน์

นางเพชรรา ภูริวัฒน์

นางสาวอัมพร สุนอ่า

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๔๗๐๓-๖๒/๘๐๐
โทร. ๐-๒๒๑๘-๓๕๕๗, ๐-๒๒๑๘-๓๕๖๓, ๐-๒๒๑๕-๓๖๑๒
นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา มกราคม ๒๕๔๗
<http://www.cuprint.chula.ac.th>